

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė „Sanglaudos ir priemonės „New Generation EU“ lėšomis finansuojamas prisitaikymo prie klimato kaitos fondas“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2022/C 486/04)

Pranešėjas **Ioannis VARDAKASTANIS**

Bendrapranešėję **Judith VORBACH**

Plenarinės asamblėjos sprendimas	2022 1 20
Teisinis pagrindas	Darbo tvarkos taisyklių 52 straipsnio 2 dalis Nuomonė savo iniciatyva
Atsakingas skyrius	Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius
Priimta skyriuje	2022 9 9
Priimta plenarinėje sesijoje	2022 9 21
Plenarinė sesija Nr.	572
Balsavimo rezultatai	
(už / prieš / susilaikė)	139 / 3 / 3

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europos Sąjunga (ES) imasi reikšmingų veiksmų kovodama su klimato kaita ir mažindama išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį. ES klimato, aplinkos ir energetikos politika turi ilgalaikį planą, padėsiantį išvengti blogiausių ekstremaliosios klimato padėties, su kuria susiduria mūsų planeta, padarinių. Tačiau to vis tiek gali nepakakti.

1.2. Nors ES įsipareigojimas yra svarbus, deja, jau matomi klimato kaitos ir išteklių trūkumo padariniai. Todėl mums tenka prisitaikyti prie anksčiau dar nepatirtos tikrovės. Nors ES yra deramai įsipareigojusi vengti padėties blogėjimo, vis dėlto esame nepasirengę susidoroti su nenumatytais klimato ekstremaliosiomis situacijomis, energetikos krizėmis ir gaivalinėmis nelaimėmis.

1.3. Nuo 2021 m. susidūrėme su dviem labai didelėmis ekstremaliosiomis situacijomis, į kurias reaguoti ES finansavimo mechanizmai pasirodė esą netinkami. Pirmoji – 2021 m. vasarą visoje Europoje kilusių potvynių ir gamtos gaisrų padaryti nuostoliai. Antroji – tebesitęsianti energetikos krizė ir ES energetinio savarankiškumo poreikis, kurį lėmė Rusijos invazija į Ukrainą 2022 m.

1.4. Dabartinis ES reagavimo į gaivalines nelaimes mechanizmas yra Europos Sąjungos solidarumo fondas (ESSF). Tačiau turimas metinis ESSF biudžetas atrodo mažas, palyginti su pastarojo meto gaivalinių nelaimių padaryta žala, todėl jį reikia gerokai padidinti. Perėjimo prie žaliosios energetikos finansavimas ES lėšomis yra daug svaresnis, tačiau juo neatsižvelgiama į neatidėliotiną dabartinį ES energetinio savarankiškumo poreikį ir į labai didelę energijos nepritekliaus riziką, kaip nurodyta EESRK nuomonėje „Energinės nepritekliaus šalinimas ir ES atsparumas. Ekonominiai ir socialiniai iššūkiai“⁽¹⁾.

1.5. EESRK mano, kad ES reikia naujo finansavimo mechanizmo, pagal kurį būtų teikiama neatidėliotina ir plataus užmojo pagalba, skirta padėti valstybėms narėms susidarius tokioms ekstremaliosioms situacijoms, kaip nurodyta pirmiau. Todėl EESRK siūlo įsteigti naują prisitaikymo prie klimato kaitos fondą. Šis finansavimas turėtų būti nukreipiamas iš esamų ES fondų, visų pirma iš Sanglaudos fondo ir Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonės (EGADP), ir jis turėtų būti racionaliai ir nuosekliai valdomas per šį naująjį fondą.

⁽¹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/lt/our-work/opinions-information-reports/opinions/tackling-energy-poverty-and-eus-resilience-challenges-economic-and-social-perspective> (žr. šio Oficialiojo leidinio p. 88).

1.6. Modernizuojant finansavimo aplinką taip pat būtų galima, be kita ko, išplėsti taikymo sritį, paspartinti esamų programų įgyvendinimą ir apsvastyti galimybę priemonę „New Generation EU“ (NGEU) naudoti kaip naujos finansavimo priemonės modelį.

1.7. Atsižvelgdamas į didelį investicijų poreikį, EESRK taip pat rekomenduoja Komisijai apsvastyti galimybę remti prisitaikymo prie klimato kaitos fondą skatinant privačias investicijas ir įnašus. Konkrečiai kalbant apie gaivalines nelaimes, Komisija ir valstybės narės taip pat turėtų stengtis sudaryti galimybes dažniau ir paprasčiau naudotis draudimo apsauga ir taikyti draudimo sistemą kaip priemonę nukreipti finansavimą į atsparumo klimato kaitai didinimą, ypač rizikos zonoje, kad būtų sumažinta priklausomybė nuo ES lėšomis teikiamos paramos.

1.8. Prisitaikymo prie klimato kaitos fondas turi būti adaptyvus, lankstus ir parengtas reaguoti į naujas ir besiformuojančias krizes ateinančiais metais ir dešimtmečiais.

1.9. Nepaprastai svarbu, kad prisitaikymo prie klimato kaitos fondo, kuris būtų labiau orientuotas į greitą ir neatidėliotiną atsaką, veikimas būtų derinamas su visa apimančia ES klimato, aplinkos ir energetikos politika, nes tai ilgainiui leis sumažinti priklausomybę nuo reagavimo į ekstremaliąsias situacijas priemonių ir apsaugoti žmoniją bei gamtos pasaulį.

2. Bendrosios pastabos

2.1. EESRK pripažįsta, kad kova su klimato krize atitinka pagal Europos žaliąjį kursą ES priimtus įsipareigojimus įgyvendinti Paryžiaus susitarimą ir darnaus vystymosi tikslus (DVT). Nors klimato kaitos priežasčių šalinimas turėtų būti svarbiausias ES klimato politikos uždavinys, EESRK pabrėžia, kad kartu su išmetamo ŠESD kiekio mažinimo planais reikia turėti patikimus ir supaprastintus finansavimo mechanizmus, kurie padėtų susidoroti su ekstremaliosiomis klimato ir energetikos situacijomis, su kuriomis jau dabar susiduria ES gyventojai.

2.2. EESRK vizija – naujas prisitaikymo prie klimato kaitos fondas; tokiame pasiūlymui pritaria keletas Europos Parlamento narių ⁽²⁾. Šiam mechanizmui turėtų būti naudojamos esamos Sanglaudos fondo ir EGADP lėšos, sutelktos į vieną fondą, o tai pagerintų veiksmingumą ir reagavimo laiką ir palengvintų centralizuotą stebėseną ten, kur finansavimo reikia labiausiai. Fondas turėtų sustiprinti ES gebėjimą padėti valstybėms narėms greitai reaguoti į ekstremaliąsias klimato, aplinkos ir energetikos situacijas. Dabartinėmis aplinkybėmis jis padėtų susidoroti su šiuo metu aktualiausiomis dviejų rūšių ekstremaliosiomis situacijomis: atkūrimas po vis dažniau ištinkančių gaivalinių nelaimių ir poreikis skubiai pereiti prie žaliosios energetikos ir užtikrinti Europos energetinį savarankiškumą, tačiau numatant lankstumą, kad būtų galima įveikti būsimas krizes.

2.3. ES lėšos jau skiriamos energetikos pertvarkai ir atkūrimui po nelaimių, tačiau jų veiksmingumui trukdo įvairios problemos. Esamas Europos Sąjungos solidarumo fondas (ESSF), kuris buvo įsteigtas siekiant padėti bendruomenėms atsigaivinti po stichinių nelaimių, paprasčiausiai nėra pakankamai didelis, atsižvelgiant į šiuolaikinių klimato kaitos sukeltų nelaimių mastą. Energetikos pertvarkos finansavimas yra platesnio užmojo, tačiau jo dar toli gražu nepakanka. Be to, jis valdomas per kelis skirtingus fondus, todėl kyla nenuoseklumo ar dubliavimosi rizika, o neatidėliotini tikslai maišosi su labiau ilgalaikiais kovos su klimato kaita tikslais. Būtinybė didinti ES energetinį savarankiškumą dėl Rusijos invazijos į Ukrainą parodė, kaip ES energetinė priklausomybė nuo kitų šalių silpnina mūsų gebėjimą ryžtingai reaguoti į tarptautinius įvykius.

2.4. Todėl EESRK ragina įsteigti prisitaikymo prie klimato kaitos fondą, kurio paskirtis būtų reaguoti į gresiančias ekstremaliąsias aplinkos, klimato ir energetikos situacijas ir padėti ES prisitaikyti prie naujos tikrovės, kurioje tokios krizės, deja, tampa vis dažnesnės. Prisitaikymo prie klimato kaitos fondas turėtų būti finansavimo rezervas, kuris pradėtų veikti, kai atsirastų neatidėliotinių investicinių poreikių.

⁽²⁾ Už regioninę plėtrą atsakingi EP nariai siūlo kurti prisitaikymo prie klimato kaitos fondą | Naujienos | Europos Parlamentas.

2.5. Fondas turi būti lankstus ir patikimas, kad būtų galima greitai ir ryžtingai investuoti siekiant patenkinti neatidėliotinus ES poreikius, kartu išlaikant suderinamumą su ilgalaikę klimato ir energetikos politika. Fondas turėtų sutelkti šiuo metu klimato klausimams skiriamų Sanglaudos fondo lėšų dalį, esamą Europos Sąjungos solidarumo fondą ir dalį EGADP lėšų, skiriamų aplinkosauginėms reformoms. Šiuos išteklius sutelkus į vieną fondą, kuris būtų aiškiai orientuojamas į skubius veiksmus, pagerėtų atsako veiksmingumas ir būtų lengviau stebėti reikalingiausias investicinius poreikius. Tai turėtų pagerinti gebėjimą nedelsiant skirti lėšų ten, kur jų reikia.

2.6. Modernizuojant finansavimo aplinką taip pat būtų galima, be kita ko, išplėsti taikymo sritį ir paspartinti esamų programų įgyvendinimą. Atsižvelgdamas į bendrą interesą ir būtinybę skubiai kovoti su klimato kaita ir jos katastrofiškais padariniais, EESRK taip pat pabrėžia, kad ateityje reikia patobulinti finansavimo metodą. Net jei – visiškai teisingai – žaliosioms investicijoms numatyta taikyti subalansuoto biudžeto taisyklę, kai kurios valstybės narės vis tiek gali būti nepajėgios pritraukti didžiulių reikiamų investicijų sumų, nesukeldamos pavojaus savo fiskaliniam tvarumui. Todėl EESRK taip pat rekomenduoja apsvarstyti galimybę priemonę „New Generation EU“ (NGEU) naudoti kaip prisitaikymo prie klimato kaitos fondo finansavimo modelį. Šio fondo dotacijos ir (arba) paskolos turėtų būti suteikiamos su sąlyga, kad jas gaunanti valstybė narė ar regionas investuos į kovos su klimato kaita ar jos padariniais priemones, pavyzdžiui, vėliau investuos į atsinaujinančiąją ir dekarbonizuotą energiją. Visos tokios politikos priemonės turi būti susietos su privalomu socialinių partnerių ir pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimu ir turi būti laikomasi sanglaudos politikoje įtvirtinto partnerystės principo.

2.7. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad vien tik prisitaikymo prie klimato kaitos fondo nepakaks gaivalinių nelaimių padariniams šalinti ir prisitaikymo prie klimato kaitos išlaidoms padengti, siekiant užtikrinti didesnę atsparumą. Atsižvelgdamas į tai, EESRK atkreipia dėmesį į „su klimatu susijusios apsaugos trūkumą“, t. y. neapdraustų ekonominių nuostolių, patiriamų dėl su klimatu susijusių nelaimių, dalį. Europoje draudimo apsaugos nuo gaivalinių nelaimių aprėptis tebėra nedidelė – 1980–2017 m. buvo apdrausta tik apie 35 proc. nuostolių, patirtų dėl gaivalinių nelaimių⁽³⁾. Todėl valstybėse narėse svarbu šį klausimą išnagrinėti, skatinti draustis nuo gaivalinių nelaimių ir propaguoti nacionalines draudimo sistemas, kurios motyvuotų naudotojus investuoti į prisitaikymą prie klimato kaitos, sumažintų ES fondams tenkančią našą ir suteiktų paskatų iniciatyvoms investicijoms. Suinteresuotųjų subjektų dialogas ir su draudimo produktais susijusios inovacijos gali padėti sukurti naujus rizikos perleidimo sprendimus draudimo ir perdraudimo sistemoje, pirmenybę teikiant finansų rinkos stabilumui ir vartotojų apsaugai⁽⁴⁾. Tai pagerintų prisitaikymo prie klimato kaitos fondo gebėjimą susidoroti su laukiančiais iššūkiais.

2.8. ES fondams taip pat tenka svarbus vaidmuo, nes jie teikia pradinį kapitalą, kuriuo pritraukiamos privačios investicijos, be kita ko, skirtos prisitaikymui, kuriuo didinamas atsparumas klimato kaitai.

3. Prisitaikymo prie klimato kaitos fondas kaip atkūrimo po ekstremaliųjų įvykių ir parengties jiems priemonė

3.1. Tarpinstituciniame ES tyrime aiškiai nurodoma, kad reikia skubiai kovoti su klimato kaitos sukelta katastrofiška padėtimi: „Planeta gali pakęsti atšilimą, siekiantį ne daugiau kaip 1,5 °C; jei temperatūra po 2030 m. ir toliau didės, susidursime su dar didesnėmis sausromis, potvyniais, ekstremaliu karščiu ir šimtų milijonų žmonių skurdu; tikėtina, kad pražus pažeidžiamiausios gyventojų grupės“⁽⁵⁾.

3.2. Pradedama aiškėti, kad esame visiškai nepasirengę klimato kaitos keliamiems uždaviniams. 2021 m. ES valstybės narės patyrė precedento neturinčių gaivalinių nelaimių nuostolių – nuo pražūtingų potvynių Vokietijoje ir Beniliukso šalyse iki katastrofiškų gamtos gaisrų Graikijoje ir Ispanijoje. Atsižvelgiant į klimato krizę ir kitus aplinkos būklės blogėjimo šaltinius, tikėtina, kad suniokojimai ir gaivalinės nelaimės taps norma, o ne išimtimi. Kuo ilgiau bus atidėliojamos ar silpninamos veiksmingos kovos su klimato krize ir aplinkos būklės blogėjimu priemonės ar jų vengiama imtis, tuo didesnis pavojus kils.

⁽³⁾ *Economic losses from climate-related extremes in Europe* – Europos aplinkos agentūra.

⁽⁴⁾ Klimato kaitai atsparios Europos kūrimas. Naujoji ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategija, COM(2021) 82 *final*, 2.2.3 punktą, ir Perėjimo prie tvarios ekonomikos finansavimo strategija, COM(2021) 390 *final*, II ir III skirsniai, 2 veiksmas, c punktas, Europos draudimo ir profesinių pensijų institucijos (EIOPA) informacijos apie draudiminės apsaugos trūkumą suvestinė ir diskusijoms skirtas dokumentas.

⁽⁵⁾ ESPAS_Report.pdf, p. 8.

3.3. 2021 m. vasarą Vakarų Europą užklupę potvyniai nusinešė mažiausiai 240 žmonių gyvybę⁽⁶⁾, dar daugybė žmonių buvo priversti palikti savo namus. Graikijoje per šalį užklupusią karščio bangą buvo užregistruota ne mažiau kaip 500 gamtos gaisrų⁽⁷⁾.

3.4. 2021 m. įvykusios ekologinės katastrofos ne tik lėmė precedento neturintį suniokojimą ir žmonių žūtis: nukentėjusios bendruomenės taip pat patyrė dar neregėtų finansinių išlaidų. Apskaičiuota, kad Vakarų Europoje potvyniai padarė žalos už 38 mlrd. EUR⁽⁸⁾. Graikijos ministras pirmininkas buvo įpareigotas patvirtinti 500 mln. EUR pagalbos paketą Evijos salai, labiausiai nuo gaisrų nukentėjusiam regionui⁽⁹⁾.

3.5. Nuo didėjančių gaivalinių nelaimių pavojų nėra apsaugota nė viena pasaulio dalis. Taip pat nė viena ES valstybė narė nėra pakankamai pasirengusi susidoroti su tokiais didžiuliais sunkumais tiek išteklių ir medžiagų, reikalingų susidoroti su sausrėmis, gamtos gaisrais ir potvyniais, požūriu, tiek lėšų, reikalingų padėti nukentėjusioms vietovėms atsigausti, požūriui.

3.6. Investicijos iš prisitaikymo prie klimato kaitos fondo, skirtos reaguoti į gaivines nelaimes, turėtų papildyti Europos struktūrinių ir investicijų fondų lėšas, skiriamas pasirengimui nelaimėms ir jų prevencijai. Reikia didelių investicijų, kad būtų užtikrintas atsparumas klimato kaitos poveikiui, pavyzdžiui, investicijų į užtvankų ir potvyniams atsparių pastatų statybą, apsaugą nuo pakrančių erozijos, gamtos gaisrų stebėsenos ir lokalizavimo įrangą, technologijas, padedančias nuo sausrų nukentėjusiose vietovėse taupyti ir laikyti gėlą vandenį, ir pan. Struktūriniai ir investicijų fondai turėtų veikti *ex ante*, kad sumažintų galimą žalą, o prisitaikymo prie klimato kaitos fondas turėtų būti skirtas greitai reaguoti tais atvejais, kai tokiomis prevencinėmis priemonėmis žalos išvengti nepavyko.

3.7. EESRK pabrėžia, kad dėl prognozuojamų klimato krizės padarinių reikia daug tvirtesnio paramos mechanizmo nei dabartinis. Bendras ESSF biudžetas yra apribotas iki 500 mln. EUR per metus⁽¹⁰⁾. Nuo 2002 m., kai pradėjo veikti Europos Sąjungos solidarumo fondas, iš jo 28 skirtingoms Europos šalims suteikta daugiau kaip 7 mlrd. EUR paramos⁽¹¹⁾. Tai įspūdinga suma, tačiau jos jokių būdu nepakaktų vien tik 2021 m. gaivalinių nelaimių padarytai žalai padengti.

3.8. Gaivalinių nelaimių atvejais padidėja tam tikrų visuomenės grupių žmonių, kurie negali lengvai evakuotis iš nukentėjusių vietovių, žūčių rizika. Tai ypač pasakytina apie vyresnio amžiaus žmones, neigaliuosius ir vaikus. Reikia tikslingai investuoti siekiant užtikrinti, kad gelbėjimo tarnybos turėtų materialinių priemonių ir papildomų gelbėtojų rezervą, kad padėtų visiems žmonėms, kuriems reikia ypatingo dėmesio. Mažiau išteklių turintys žmonės taip pat turi mažiau galimybių evakuotis dėl patirtinų išlaidų, susijusių su pakaitinio būsto paieška, ir ribotų galimybių naudotis asmeninio judumo priemonėmis. Šios problemos turėtų būti sprendžiamos pasitelkus prisitaikymo prie klimato kaitos fondą.

4. Prisitaikymo prie klimato kaitos fondas perėjimui prie žaliosios energetikos užtikrinti

4.1. EESRK mano, kad prisitaikymas prie klimato kaitos yra neatsiejamas nuo prisitaikymo prie naujos tvariosios energijos gamybos tikrovės. Dėl pastarojo meto įvykių ES susiduria su didžiuliais ir skubiai atremtiniais iššūkiais, susijusiais su energetine nepriklausomybe, o tai nebuvo numatyta rengiant daugiametę finansinę programą (DFP), NGEU ir ekonomikos valdymo sistemą. Remdamasis Komisijos planu *REPowerEU*⁽¹²⁾ ir Europos Vadovų Tarybos išvadomis, EESRK visiškai sutinka, kad Rusijai įsiveržus į Ukrainą, būtinybė užtikrinti energetinę nepriklausomybę, įskaitant atsinaujinančiųjų išteklių energijos plėtrą, tapo kaip niekad akivaizdi.

4.2. EESRK pabrėžia, kad reikia daugiausia dėmesio skirti vaidmeniui, kurį didinant energijos tiekimą ir įperkamumą ES gali atlikti žaliosios ir dekarbonizuotos energetikos technologijos, energijos vartojimo efektyvumo didinimas ir energijos paklausos mažinimas. Tai padės apsisaugoti nuo kainų šuolių, kurie stabdo ekonomikos augimą, didina nelygybę, sukelia energijos nepriteklių, kelia gamybos sąnaudas ir mažina ES konkurencingumą. EESRK ypač palankiai vertina spartesnę novatoriškų vandeniliu grindžiamų sprendimų ir ekonomiškai konkurencingos atsinaujinančiųjų išteklių elektros energijos diegimą pramonėje.

⁽⁶⁾ <https://www.brusselstimes.com/belgium-all-news/199487/europes-summer-floods-amount-to-worlds-second-most-costly-natural-disaster-of-2021>

⁽⁷⁾ <https://www.reuters.com/world/europe/greece-starts-count-cost-after-week-devastating-fires-2021-08-09/>

⁽⁸⁾ *Europe's summer floods amount to world's second-most costly natural disaster of 2021* (brusselstimes.com).

⁽⁹⁾ <https://www.reuters.com/world/europe/greece-starts-count-cost-after-week-devastating-fires-2021-08-09/>

⁽¹⁰⁾ ES solidarumo fondas.

⁽¹¹⁾ https://ec.europa.eu/regional_policy/lt/funding/solidarity-fund/

⁽¹²⁾ Planas „REPowerEU“, COM(2022) 230 final.

4.3. Būtinybė skubiai ir ryžtingai investuoti į perėjimą prie ekologiškesnių ES gaminamų energijos rūšių yra kaip niekad didelė. Nors žaliosios energijos gamyba ir energetinis savarankiškumas visada turėtų būti ilgalaikis ES tikslas, šiuo metu susiklosčiusiomis aplinkybėmis ES skubiai reikia apsirūpinti įperkama energija iš alternatyvių šaltinių, nekeliant pavojaus savo energetikos tikslams. Į neatidėliotiną poreikį investuoti, kad piliečiams būtų galima užtikrinti įperkamos energijos iš alternatyvių šaltinių, veiksmingiau ir rezultatyviau nei esami mechanizmai galėtų reaguoti prisitaikymo prie klimato kaitos fondas.

4.4. EESRK vis aiškiau įžvelgia tai, kad energetinė priklausomybė yra priežastinis veiksnys, lemiantis silpną ES atsaką, nukreiptą prieš tokias šalis kaip Rusija, kaip aiškiai matyti iš ES reagavimo į invaziją į Ukrainą. Dabartinė pernelyg didelė priklausomybė nuo Rusijos dujų labai kenkia ES ir jos valstybių narių galimybėms imtis skubių veiksmų, nesukeliant pavojaus savo piliečiams patirti kuro trūkumą ir energijos nepriteklių. Deja, planai pirkti gamtines dujas iš JAV nėra tvarus ar aplinką tausojantis sprendimas ⁽¹³⁾.

4.5. Prisitaikymo prie klimato kaitos fondas turėtų būti naudojamas kaip priemonė neatidėliotinam ES gaminamos žaliosios ir dekarbonizuotos energijos poreikiui finansuoti, vykdant plataus užmojo esamų technologijų viešuosius pirkimus ir investuojant į naujų technologijų kūrimą, kad būtų sukurta anglies dioksido neišskirianti ekonomika. EESRK primygtinai pažymi, kad dėl karo Ukrainoje negalima pamiršti ES uždavinio siekti aplinkosaugos ir socialinių tikslų, nes tai yra pagrindas stiprinti ekonominę galią ilgalaikėje perspektyvoje.

4.6. Kalbant apie energijos vartojimo mažinimą, valstybių narių daroma pažanga labai skiriasi. 2018 m. tik vienuolikoje iš 27 valstybių narių bendra vidaus energijos paklausa buvo sumažinta labiau nei numatyta pagal 2020 m. tikslą. Apskritai ES dar toli nuo galimybės pasiekti savo 2030 m. tikslus, todėl reikia papildomų pastangų. Laimė, bendrojo galutinio energijos suvartojimo dalis, tenkanti atsinaujinančiųjų išteklių energijai, ES nuolat didėja. Pasirengimo įgyvendinti 55 proc. tikslą priemonių rinkinyje pasiūlyta pasiekti, kad iki 2030 m. atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis sudarytų 40 proc. suvartojamos energijos. Energijos suvartojimo dalis, kuri tenka atsinaujinančiųjų išteklių energijai, Europos Sąjungoje labai skiriasi, taip pat dėl biudžeto apribojimų ir geografinių priežasčių skiriasi ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos gamybos pajėgumai. Kai kuriose šalyse vienam gyventojui tenkantis įrengtasis fotovoltinės energijos pajėgumas yra gana mažas, nepaisant didelio potencialo šioje srityje. Kitose šalyse didelė atsinaujinančiųjų išteklių energijos dalis pasiekama dėl palankių geografinių galimybių statyti hidroelektrines.

4.7. Aktyvesnės pastangos pereiti prie žaliosios energetikos neatsiejamoms nuo naujų finansavimo poreikių, be to, atsižvelgiant į energetikos krizę ir didėjančią ES energetinio savarankiškumo poreikį, to reikės imtis skubiai. Siekiant sustiprinti pasirengimo įgyvendinti 55 proc. tikslą priemonių rinkinio pasiūlymus aukštesniais atsinaujinančiųjų išteklių energijos tikslais ir ankstesniais įgyvendinimo terminais, pavyzdžiui, diegiant saulės ir vėjo energiją ir didinant energijos vartojimo efektyvumą, reikės skirti didelį finansavimą. Komisija paskelbė ketinanti įvertinti šiuos finansavimo poreikius rengdama plano *REPowerEU* pasiūlymus ⁽¹⁴⁾, remdamasi valstybių narių ir tarpvalstybinių investicijų poreikių žemėlapiu. EESRK tai vertina palankiai, tačiau taip pat išreiškia nuogastavimą, kad dabartinių ES ir nacionalinio lygmens finansavimo priemonių nepakaks ir kad reikia imtis veiksmų, kad atsinaujinančiųjų išteklių energija jau dabar taptų sprendimu. Prisitaikymo prie klimato kaitos fondo išlaidos atsinaujinančiųjų išteklių energijai taip pat turėtų būti didinamos pritraukiant privačiųjų investicijų, nes fondas veiktų kaip pradinį lėšų teikėjas.

4.8. Didinant investicijas, skirtas didesniai ES energetiniam savarankiškumui užtikrinti, daugiausia dėmesio reikėtų skirti perėjimui prie žaliosios ir atsinaujinančiųjų išteklių energijos. Norint sulaukti sėkmės, be skubių investicijų pasitelkus prisitaikymo prie klimato kaitos fondą, ES reikės ir didelių ilgalaikių investicijų į mokslinius tyrimus, inovacijas ir naujus gamybos bei vartojimo būdus, kad pagerintume savo galimybes visiems pasiūlyti švarios ir įperkamos energijos. ES mokslinių tyrimų ir inovacijų darbotvarkė jau dabar labai padeda siekti šio tikslo ir gali paskatinti pastebimą pažangą. Tačiau moksliniams tyrimams skiriamas dėmesys turi būti suderintas su valstybių narių išpareigojimu diegti ekologiškesnius energijos gamybos būdus ir gebėjimu atsakyti tradiciškesnių energijos gamybos būdų, ypač tose valstybėse narėse, kurios vis dar yra labai priklausomos nuo anglių.

⁽¹³⁾ U.S., *EU strike LNG deal as Europe seeks to cut Russian gas* | Reuters.

⁽¹⁴⁾ COM(2022) 230 final.

4.9. EESRK palankiai vertina klimato politikai skirtą finansavimą, numatytą DFP ir NGEU, tačiau taip pat pabrėžia, kad nuo tada, kai šios priemonės buvo parengtos, pasikeitė ES gyventojams kylančios tiesioginės su aplinka susijusios grėsmės, taigi reikia naujų metodų. EESRK prašo Komisijos ne tik įsteigti šį naują fondą, bet ir peržiūrėti finansavimo aplinką, kad būtų nustatytos finansavimo spragos ir papildomo finansavimo poreikiai, susiję su įvairiais klimato politikos aspektais.

5. Užtikrinti ES klimato ir energetikos politikos patikimumą ir prisitaikymo prie klimato kaitos fondo papildomumą

5.1. Prisitaikymo prie klimato kaitos fondas tenkintų labai konkrečių trūkstamo ES finansavimo poreikį, t. y. galimybę gauti pakankamai lėšų, kad būtų galima greitai reaguoti į ekstremaliąsias klimato, aplinkos ir energetikos situacijas. Tačiau šis fondas privalo derėti su visa apimančia ES politika šiose srityse.

5.2. Klimato krizė yra sisteminė problema, neapsiribojanti valstybių sienomis, o tai reiškia, kad reikia sisteminių pokyčių, susijusių su ekonomikos veikimu, todėl labai svarbu, kad vyriausybės išpareigotų imtis sisteminių sprendimų, o ne tik šalintų problemos simptomus.

5.3. Klimato kaitos problemą dar labiau paaštrina dideli pavienių asmenų ir visuomenės grupių dalyvavimo ir jiems daromo poveikio skirtumai. Šie skirtumai susiję su anglies dioksido išmetimo rodikliu, nes išmetamo CO₂ kiekis vienam gyventojui įvairiose ES valstybėse narėse ir regionuose labai skiriasi. Taip pat matome nevienodą klimato kaitos poveikį, gebėjimą prisitaikyti ir spręsti problemas ir galiausiai klimato politikos priemonių poveikio skirtumus bei artėjančius reikšmingus struktūrinius pokyčius.

5.4. Europos Sąjungoje klimato kaita daro labai nevienodą poveikį skirtingoms valstybėms narėms ir jų viduje, priklausomai nuo jų geografinės padėties ir ekonomikos būklės bei struktūros. Pavyzdžiui, 7 proc. ES gyventojų gyvena vietovėse, kuriose yra didelė potvynių rizika, o daugiau kaip 9 proc. – vietovėse, kuriose lietaus nebūna 120 dienų.

5.5. Siekiant teisingos pertvarkos taip pat reikia tvarių socialinių sąlygų, atitinkančių darnaus vystymosi tikslus (DVT) ir Europos socialinių teisių ramstį. Be to, EESRK ragina laikytis holistinio požiūrio į aplinkos tvarumą ir atkreipti dėmesį į Taksonomijos reglamentą, kuriame nustatyti šeši aplinkosaugos tikslai: klimato kaitos švelninimas, prisitaikymas prie klimato kaitos, tausaus vandens ir jūrų išteklių naudojimas ir apsauga, perėjimas prie žiedinės ekonomikos, taršos prevencija ir kontrolė, biologinės įvairovės ir ekosistemų apsauga ir atkūrimas.

5.6. Sanglaudos politika, kuriai dabartiniu programavimo laikotarpiu patvirtintas virš 330 mlrd. EUR biudžetas, šiuo metu yra didžiausia ir svarbiausia bendra Europos investavimo priemonė, todėl šiai politikos sričiai tenka labai svarbus vaidmuo šalinant klimato krizę. Labai tikėtina, kad klimato kaita ir jos padariniai taip pat didina skirtumus valstybėse narėse ir tarp jų, o būtent šiems skirtumams mažinti yra skirta sanglaudos politika. Klimatui taip pat daug dėmesio skiriama Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plane. Nors matome aiškų išpareigojimą investuoti, reikia susidaryti aiškų ir struktūruotą vaizdą, kurie ES fondai yra skirti kovai su klimato kaita ir kaip jie valdomi.

5.7. EESRK taip pat pabrėžia, kad aiškų politinį išpareigojimą siekti klimato politikos tikslų turi prisiimti vietos ir regionų valdžios institucijos. Būtina skubiai stiprinti daugiapakopį nacionalinių, regionų ir vietos valdžios institucijų dialogą dėl nacionalinių kovos su klimato kaita priemonių planavimo ir įgyvendinimo regionų ir vietos lygmeniu, dėl tiesioginės vietos valdžios institucijų galimybės gauti finansavimą ir dėl priimtų priemonių pažangos stebėsenos. Šiame procese turi dalyvauti socialiniai partneriai ir organizuota pilietinė visuomenė, kad būtų užtikrintas subalansuotas požiūris atsižvelgiant į visų visuomenės grupių interesus.

5.8. EESRK pabrėžia esminį vietos, socialinių ir regioninių partnerių vaidmenį šalinant klimato kaitos padarinius. Deja, paramos, kurią daug šių subjektų gauna savo veiklai finansuoti, dar toli gražu nepakanka jų patiriamoms problemoms spręsti. Be kita ko, reikia stiprinti Teisingos pertvarkos fondą, kad būtų galima teikti geresnę paramą.

5.9. EESRK primygtinai teigia, kad perėjimas prie aplinkos tvarumo privalo būti įtraukus ir atitikti DVT bei Europos socialinių teisių ramstį. Tokiomis aplinkybėmis pagrindiniai kriterijai turi apimti naujų, kokybiškų žaliųjų darbo vietų išsaugojimą ir kūrimą, taip regionų gyventojams užtikrinant mokymą ir įtraukias socialines priemones plėtojant alternatyvius neutralaus poveikio klimatui ekonomikos sektorius. Tai turi nusverti galimą regresinį klimato politikos priemonių ir struktūrinių pokyčių poveikį. Pavyzdžiui, viešieji pirkimai ir įmonėms skirtos valstybės pagalbos priemonės turėtų būti susietos su kokybiškų darbo vietų kūrimu ir užtikrinti darbuotojų teisių, aplinkos standartų ir fiskalinių įsipareigojimų laikymąsi. Be to, nuo klimato kaitos poveikio turi būti apsaugoti pažeidžiami asmenys, kad jie niekada nepatirtų energijos nepritekliaus. Galiausiai EESRK atkreipia dėmesį į ES taksonomijos „reikšmingos žalos nedarymo“ principą, pagal kurį įgyvendinant įvairių sričių politiką negali būti pakenkta jokiems aplinkos apsaugos tikslams.

5.10. Kadangi svarbus kovos su klimato krize mechanizmas yra formalusis ir neformalusis švietimas, nepaprastai svarbu investuoti į prieinamą švietimą klimato kaitos ir aktyvaus pilietiškumo klausimais. Švietimas tvarumo klausimais yra itin veiksminga priemonė, užtikrinanti jaunimo įgalėjimą dalyvauti diskusijose dėl konkrečios klimato politikos vystymo krypties. Švietimo ir mokymo vaidmuo kovojant su klimato kaita tampa vis labiau pripažįstamas.

Bruselis, 2022 m. rugsėjo 21 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkė*
Christa SCHWENG
